

מגדל התחמיץ

רבים שואלים מה היה תפקידו של המגדל המוזר שמשמש כאנדרטה ברפתות וביישובים רבים. זהו מגדל התחמיץ - מן המצאה שלא ברור כיצד הגיעה לעולם. דן בראון מפרט בהומור דקיק מה עשו עם המגדלים האלה. בפרק נוסף מהסקירה ההיסטורית של דן, "מחושך עד חושך", הוא מפרט גם על נושאי השחת ברפת

לאחר האביב, עת האסיף, כן הולך ומאמיר מחירו, עד שנעשה כמעט בלתי ניתן להשגה. חקלאי שאין ידו משגת, וכאלה היינו ברובנו, ושאינו בעל ניסיון, ושאינו בעל חשבון, רואה באביב מתבן מלא ומתברך בלבו על עושרו הרב. אלא שהחורף הנו אכזרי מאוד. אפילו יש לך מספוא עסיסי לקצור, אינך מסוגל לאספו בגלל הגשם והבוץ. ואפילו יוצא הנך חרף הגשם והבוץ והרוח וקוצר ואוסף ומביא, כל חבילה שהנך נוטל מהמתבן פוערת פער שאינו מתמלא. וכך עוברים חודשי החורף והעיניים כלות אחר גידול השחת הצעיר, אלא שזה אינו ממחר לגדול, אלא עד בוא האביב, ובינתיים לעזאזל, המתבן הולך ומתרוקן עד שהפחד מדיר שינה מעפעפיך, שמתקדמת עונת השנה

שחת - מצרך יקר

בעיה בפני עצמה, חמורה וכאובה לעתים, הייתה בעיית השחת בעתות החורף, במיוחד לקראת סופה. מקור השחת היה מהפלחה, וכמויות קטנות נוספות מייצורו של החבר על מגרשו. מי שהייתה לו רפת קטנה, או שהשכיל לייצר מספוא עסיסי על מגרשו, שפר חלקו. אולם אוי לו ואבוי לו לחקלאי, שמסיבה זו או אחרת, נשאר בחורף עם מלאי הולך ואוזל של שחת! כיצד יאביס פרותיו? שחת כידוע הנה מצרך יקר, כעתה כן אז, אולם ככל שמתקדמת עונת השנה

מגדל תחמיץ ביפעת

שלט הסברה על מגדל התחמיץ של בית הספר "כדור"

איש פשוט, אבל חכם ושאל שאלה פשוטה וחכמה: "וכי למה לנו להתעייף כל כך בכל הסחיבות הללו אל ראש המגדל? וכי לא פשוט יותר להעלות למעלה חביות ריקות ולמלא אותם על ידי צינור גומי, ובאותה דרך לרוקן אותן בבוא הזמן? אמת, פתרון הדומה לביצה של קולומבוס, אלא שזה כאין וכאפס לעומת שאלה הרבה יותר חשובה שנשאלה לאחר מכן, כאשר נואשנו מעשיית תחמיץ במגדלים, עקב התוצאות הגבוהות, בעיות הארגון המסובכות ולבסוף - הפחת הגדול של מזון מעופש שאינו ראוי למאכל פרות ודינו להזיק - למה - שאל מי ששאל - צריך להעלות את כל החומר למעלה. כשיכולים לעשות את אותו הדבר למטה? למטה כיצד? במקום מגדל באוויר חופרים בור באדמה, מדפנים את דפנותיו והא לך קיבול שתועלתו בדיוק כתועלת המגדל, אלא שבמקום העלות מורידים, מה שיותר קל ויותר זול ויותר פשוט, ואפילו מלאכת הדריכה יכולה להיעשות על ידי בהמת עבודה, ולאחר זמן על ידי טרקטור, והכול קל ושפיר.

המגדלים כאמור, עומדים עד היום הזה במקום שנבנו כעדות אילמת לטיפשותו של אדם. אגב: מי שיש לו במשקו מגדל תחמיץ, סימן הוא שלא היה לו, בשעתו בית אמון. פשוט מאוד. ■

מטרים, כדי שייפול אל תוך המגדל. בפנים, בתוך המגדל צריך היה לדחוס את החומר ולהדקו היטב לבל יהיו בו כיסי אוויר שגורמים לעובש. פעולת ההידוק נעשתה על ידי דריכה ברגליהם של שני אנשים שסובבו בלי הרף במעגל, כמו אסירים בכלאם או, להבדיל, שור המפעיל באר ערבית (מחזה שאנו ראינו בהרבה הזדמנויות בדרום ובנגב). שמחנו שבשעות אחר הצהריים באו הילדים אל המגדל, ולפחות ברגעים ראשונים השתוללו שם על המצע הרך ותחת גשם הירק הקצוץ, וניתן לחשב ששניים וחצי "פספוסים" הם כוח עבודה בוגר אחד. כאשר מילוי המגדל הסתיים, לאחר שניים שלושה ימי עבודה ארוכים, מפרכים ומורטי עצבים, בהם לקחו חלק ארבעה עד חמישה חברים ושני טרקטורים של המושב, כלומר מערך שלם שלא קל היה לגייס, צריך היה לכסות את המגדל כדי לאטום את פני השכבה העליונה בפני אוויר. כיצד אוטמים? פשוט מאוד. שוב אספנו צוות של שכנים וחברים קרובים והעלינו באמצעות דליים משוכים בחבלים אדמה ומעל שכבה עבה למדי של אדמה העלינו אבנים גדולות, שנאספו במיוחד למטרה זו, מחורבות הכפר הערבי חירבת ליד ומטרתן הייתה להדק על ידי כבדן על תוכן המגדל. לאחר שנים אחדות בא

ולא יהיה במה להאביס את פרותיך, כי המתבן פשוט התרוקן מקיר אל קיר.

מצוקתו של אדם מדרבנת אותו לחפש פתרונות בלתי מקובלים ולמאמצים גדולים. חיפשנו אחרי מספוא בעתות מצוקה, בשל החורף העלו פתרונות שונים. החל מקצירת חלקות זנוחות שמגדלות ברקנים ומיני קוצים ועד לצדי הכבישים, הרחק בואכה משמר העמק או כביש הסרגל. בימים ההם לא השתמשו עדיין בקוטלי עשבים ולכן רבו עשבי הבר בצדי הכבישים, מזון חינם המזומן למי שאינו חוסך עמל מעצמו בקצירו בהרמש ובהובלתו בכרכרתו בדרך הארוכה אל משקו. וכן היו ניסיונות נוספים להתגבר על המחסור, כגון ליקוט עלי צבר דוקרניים, שלא עלו יפה, עקב הקשיים בכל שלבי ההתעסקות באותו עלה דוקרני. כן נהגנו, במשך שנים אחדות, להוציא עגלות ומכריות למרעה בהרי אפרים, אלא שבעיות כוח אדם וארגון לא אפשרו להתמיד במפעל הזה.

מגדלי התחמיץ - כמגדלי בבל

והיה גם תחמיץ במגדלים הבנויים לתפארת מבטון. סיפור תולדות התחמיץ ראוי כי יסופר כדוגמה לאיזו מיני שטויות מסוגל מוח אדם להתפתות, ואפילו בני אדם שנחשבים, ובצדק כרציניים ומיושבים בדעתם, בדרך כלל. תחילת הסיפור בכך שנבנו - הרף מגבלותיו החמורות של התקציב המצומק - מגדל תחמיץ לכל שני חקלאים, כך ישתמשו בהם במשותף. במשקו של מי יוקם המגדל? פשוט מאוד: כיוון שנבנו חודשים אחדים לפני כן בתי אימון באותה שיטה - בית אימון אחד לשני שותפים - יקימו את המגדל במשק שלא הוקם בו בית האימון. המבנה העגול המתנוסס לתפארת עד היום הזה סמוך לרפת, ברב המשקים, שימש מעט מאוד את מטרתו, ומוטב לו שלא היה קם. וכך התנהלה מלאכת עשיית התחמיץ: התירס הובא, כשהוא קצור על גבעוליו השלמים בעגלה משטחי הפלחה המשותפת, מרחק קילומטרים אחדים. במשק פורק המטען וקבוצת עובדים עמלה להגישו אל פי המקצצה שהונעה באמצעות מעביר כוח של טרקטור שמעלה את החומר הקצוץ על ידי צינור עבה למעלה, בגובה של כחמישה